„POVESTEA LUI HARAP-ALB” DE ION CREANGĂ

1877, ,,CONVORBIRI LITERARE’’

BASM CULT

FILMUL *DE-AȘ FI HARAP ALB*

HTTPS://WWW.YOUTUBE.COM/WATCH?V=FBTYXNSQBSQ

PROF. ȘOVA SIMONA ANDREEA

COLEGIUL ,,N. V. KARPEN’’ BACĂU

PLAN DE LUCRU

1. Basmul. Basmul popular și basmul cult.
2. Încadrarea operei într-un gen literar.
3. Prezentare generala.
4. Povestirea pe momentele subiectului.
5. Semnificatia titlului.
6. Tema basmului.
7. Elemente de cronotop.
8. Tiparul narativ.
9. Triplicarea.
10. Formule specifice.
11. Motive literare.
12. Personaje.
13. Basmul – bildungsroman.
14. Raportul incipit – final.
15. Limbaj. Umor. Oralitate.
16. Naratorul. Arta povestirii. Surse folclorice.
17. Subiecte posibile la evaluarea scrisă.

1. BASMUL

a. DEFINITIE

,,este un gen vast, depasind cu mult romanul, fiind mitologie, etica, stiinta, observatie morala. …este o oglindire a vietii in moduri fabuloase.” (**G. CĂLINESCU**)

b. TRASATURI

- tema (lupta dintre bine si rau).
- personajele: ,,Caracteristica lui este ca eroii nu sunt numai oameni, ci si anume fiinte himerice, animale. Si fabulele vorbesc de animale, dar acestea sunt simple masti pentru felurite tipuri de indivizi. Fiintele neomenesti din basm au psihologia lor misterioasa.” (**G. CĂLINESCU**, *Estetica basmului*)
- tiparul narativ (**Vladimir PROPP**).
- triplicarea.
- călătoria inițiatică a personajului principal.

- formule narative specifice.
- prezenta elementelor supranaturale (**Roger CAILLOIS**).
- elementele miraculoase.
- motive literare specifice.
- funcţiile basmului.
- expresii specifice.
- erudiţia paremiologică.
- elemente de cronotop neprecizate („illo tempore”, intr-un tinut indepartat, la o margine a pamantului).

c. <u>TERMINOLOGIE</u>

sl. *basnŭ=născocire, scornire*

Literatura română veche (secolul al XVII-lea): basnă/ basne.

d. <u>TAXONOMIE</u>

Antti AARNE:

basme despre animale, snoave, basme propriu-zise (basme fantastice, legende, basme nuvelistice)

TIPURI:

- Basme fantastice
- Basme cu animale
- Basme nuvelistice
- Basme populare
- Basme culte.

e. FUNCTIILE BASMULUI (**Vladimir PROPP**, *Morfologia basmului*)

31 de functii: absenta, interdictia, incalcarea, iscodirea, divulgarea, viclesugul, complicitatea, prejudicierea, mijlocirea, contraactiunea incipienta, plecarea, prima functie a donatorului, reactia eroului, obtinerea uneltei nazdravane, calauzirea, lupta, marcarea, victoria, remedierea, intoarcerea, urmarirea, salvarea, sosirea incognito, pretentii neintemeiate, incercarea grea, solutia, recunoasterea, demascarea, transfigurarea, pedeapsa, casatoria.

f. BASMUL CULT ŞI BASMUL POPULAR

2. ÎNCADRAREA OPEREI ÎNTR-UN GEN LITERAR

- Genul epic: fir narativ, personaje, narațiunea este principalul mod de expunere etc.

3. PREZENTARE GENERALĂ

- 1877
- Basm publicat inițial, în „Convorbiri literare”, apoi în ziarul „Timpul”
- Basm cult
- Ion Creangă: „neprețuitul Creangă” (**Titu MAIORESCU**) și „un Flaubert al Humuleștilor” (**G. CĂLINESCU**)
- Basmul este considerat de **Vasile LOVINESCU**: „un pelerinaj spre Unitate”.

4. POVESTIREA PE MOMENTELE SUBIECTULUI

- expoziționea
- intriga (încălcarea sfatului părintesc și intrarea fiului de crai în fântână)
- desfășurarea acțiunii
- punctul culminant (spânul îi taie capul lui Harap-Alb)
- deznodământul

5. SEMNIFICAȚIA TITLULUI

- Titlu analitic.
- „povestea” – avertizează asupra universului fabulos înfățișat.
- Titlul are caracter anticipativ
- Titlul reprezintă o construcție oximoronică
- „harap” înseamnă „rob”, „țigan”
- „Harap-Alb” – personaj eponim, principal. Numele lui este format din două nonculori. Este un erou atipic, deoarece reunește, spre deosebire de un făt-frumos obișnuit, atât calități, cât și defecte. Harap-Alb unește în el răul și binele, întunericul și lumina.

6. TEMA

- Lupta dintre bine și rău, finalizată cu triumful binelui, ceea ce impune o ordine etică.

7. ELEMENTE DE CRONOTOP

- Timp - „illo tempore”. „Odată ca niciodată”.
- Spațiu – neprecizat, nedeterminat

8. TIPARUL NARATIV

Tiparul narativ cuprinde patru secvențe inegale ca lungime și consistență:

A. Echilibrul inițial.
B. Perturbarea echilibrului.
C. Acțiunea de recuperare a echilibrului.
D. Restabilirea echilibrului și răsplătirea eroului.

9. TRIPLICAREA

- Este fenomenul de a înmulți cu trei întâmplările, personajele etc.

10. FORMULE SPECIFICE

- formule inițiale – introduc cititorul în lumea basmului.
- formule mediane – mențin interesul și atenția cititorului pe parcursul basmului.
- formule finale – încheie povestea, scot cititorul din lumea ficțiunii și îl readuc în lumea reală.

11. MOTIVE LITERARE

a. Motivul împăratului fără urmaș în linie bărbătească
b. Motivul încercării curajului
c. Motivul ajutoarelor
d. Motivul supunerii prin vicleșug
e. Motivul drumului
f. Motivul impostorului
g. Motivul probelor depășite
h. Motivul demascării
i. Motivul pedepsirii răului
j. Motivul nunții

12. PERSONAJE

- **Roland BARTHES**: personajul este o „ființă de hârtie”
- **Clasificarea** personajelor se poate face după diverse criterii:
  - Pozitiv/ negativ
  - Cu atestare istorică, vine cu o biografie/ fabulos
  - Principal/ secundar/ episodic
  - Protagonist/ antagonist
  - Funcţional/ de fundal
  - Plat/ rotund (FORSTER)
  - Bidimensional/ tridimensional (BOOTH)
  - Personaj reflector
  - Personaj narator
  - Personaj *alter ego*
- **Vladimir PROPP** găsește șapte tipuri de personaje de poveste:
  - Răufăcătorul
  - Donatorul/ furnizorul
  - Ajutorul
  - Fata de împărat (personajul căutat) şi tatăl ei
  - Trimiţătorul
  - Eroul
  - Falsul erou

- Caracterizarea lui **Harap-Alb**, personaj-pivot al diegezei.
- Personajele cu puteri supranaturale:

a. cei cinci prieteni ai lui Harap-Alb („cei cinci chipoși” – G. CĂLINESCU)
b. Sfânta Duminică
c. Spânul
d. Fata împăratului Roș
e. Albinele și furnicile
f. Calul

13. BASMUL – BILDUNGSROMAN

- Prin caracterul inițiatic al probelor depășite, Harap-Alb trece printr-un proces de maturizare. Astfel, basmul devine povestea formării/ maturizării unui tânăr.
- **Inițierea** are în vedere o însușire, o verificare și o consolidare a virtuților: smerenia, hărnicia, ascultarea, blândețea, milostenia, cumpătarea, înțelepciunea etc.

14. RAPORTUL INCIPIT – FINAL

- Formulele specifice (de incipit și de final).
- Cronotop.
- Prima și ultima secvență din tiparul narativ.
- De prezentat expoziţiunea și deznodământul.
- Motivele literare identificate în incipit și la finalul basmului.
- Evoluția personajului principal, Harap-Alb.
- Prezența calului, ajutor constant în inițierea lui Harap-Alb.

15. LIMBAJ. UMOR. ORALITATE

- Erudiția paremiologică/ înțelepciunea populară:
  - proverbe, zicători – „vorba aceea…”,
  - dinamizeaza povestirea,
  - asigura o atmosfera de buna dispozitie si
  - contureaza viziunea populara asupra intamplarilor.
- Termeni și expresii populare
- Regionalisme
- Stilul sentențios

Mircea SCARLAT consideră că în basmele lui Ion Creangă, „ceea ce e original e modul de a le spune, e acel grai românesc cu care se-mbracă ele, sunt modificațiunile locale, potrivite cu spiritul și cu datinile noastre.”

Pentru **George PANU**, Ion Creangă este „povestitorul cel mai apropiat de limba poporului. […] Marele merit al lui Creangă a fost că el a scris poveștile întocmai sau aproape întocmai cum ele se spun la țară”.

UMORUL se realizează prin:

- Exprimarea mucalită (concretizată în tehnica aşteptării frustrate)
- Ironia („buzişoare”)
- Poreclele şi apelativele caricaturale
- Zeflemisirea („Tare-mi eşti drag. Te-aş băga în sân dar nu încăpi de urechi”.)
- Diminutive cu valoare augmentativă („băuturică”, „buzişoară”)
- Caracterizări pitoreşti
- Expresii şi vorbe de duh
- Scene comice

G. CĂLINESCU afirmă că „este în poveştile lui Ion Creangă atâta jovialitate, atâta umor al contrastelor, încât compunerile sunt menite să nu fie gustate cum trebuie decât de intelectuali.”

Mărcile **ORALITĂŢII** sunt un indice pentru autenticitatea şi aparenta simplitate a textului:

- Interjecţii
- Onomatopee
- Exclamaţii
- Adresarea directa
- Frecvenţa dialogului şi monologului

Deşi scrise, frazele lui Creangă creează impresia de spunere, fapt ce l-a determinat pe **G. CĂLINESCU** să afirme că naratorul „nu vorbeşte ca autor, ci ca povestitor, ca un om care stă pe laviţă ori pe prispă şi povesteşte altora…”

Vladimir STREINU îl vede pe Ion Creangă „într-un joc dublu de perspectivă: pare popular pentru intelectuali şi cult pentru popor.”

16. NARATORUL. ARTA POVESTIRII. SURSE FOLCLORICE

A. **Planul naratorului**:
   - Înclinația ludică a naratorului: la început se prezintă ca narator-auctorial, pentru ca la sfârșit să sugereze că a fost invitat la ospăț.
   - Naratorul este mult mai implicat decât sugerează (li se adresează direct cititorilor și își spune părerea despre cele întâmplate.)

B. **Arta povestirii**:
   - Ritmul rapid (Creangă elimină pasajele descriptive și digresiunile)
   - Individualizarea acțiunii și a personajelor
   - Dramatizarea acțiunii prin dialog (se dezvoltă acțiunea și se caracterizează personajele)
   - Abundența detaliilor specifice. Amănunte concrete, sugestive. Insistența asupra aspectului particular

C. **Surse folclorice**:
   - Tema
   - Motivele narative specifice
   - Personajele
   - Elementele magice (apa vie, apa moartă, cele trei smicele de măr dulce)
   - Fuziunea real-fabulos
   - Limbajul